

RAFAŁ WIŚNIEWSKI
Poznań
ORCID: 0000-0002-0155-246X

Polityka Chińskiej Republiki Ludowej wobec wojny rosyjsko-ukraińskiej

Uwarunkowania i perspektywy dalszej ewolucji

Nowy etap rosyjsko-ukraińskiego konfliktu zbrojnego, zapoczątkowany atakiem 24 lutego 2022 r., jest niewątpliwie jednym z kluczowych procesów wpływających na ewolucję aktualnego ładu międzynarodowego. Nie ulega wątpliwości, iż konsekwencje tej wojny wykraczają daleko poza region Europy Wschodniej. Analiza globalnych uwarunkowań konfliktu wymaga uwzględnienia polityki Chińskiej Republiki Ludowej. Wynika to z trzech zasadniczych przesłanek. Po pierwsze, w sposób najbardziej bezpośredni, państwo to jest strategicznym partnerem agresora – Federacji Rosyjskiej. Rodzi to po obu stronach konfliktu (mniej lub bardziej uzasadnione) oczekiwania odegrania przez ChRL aktywnej roli w stosunku do toczących się zmagających. Po stronie rosyjskiej dotyczy to możliwości udzielenia szeroko rozumianego wsparcia w konfrontacji z Zachodem. Z kolei przynajmniej niektórzy przywódcy wspierający Ukrainę zdają się liczyć na zdolności chińskiej dyplomacji do wpływania na politykę Federacji Rosyjskiej celem wypracowania rozwiązania dyplomatycznego lub przynajmniej ograniczenia intensywności konfliktu. Po drugie, wojna rosyjsko-ukraińska (będąca faktycznie również pośrednią konfrontacją między Rosją a NATO) współwystępuje czasowo z nasilającą się gwałtowną rywalizacją amerykańsko-chińską (która w opinii autora, coraz wyraźniej nosi znamiona relacji zimnowojennej). W konsekwencji, centralnym zagadnieniem polityki zagranicznej i bezpieczeństwa USA (lidera koalicji antyrosyjskiej) nie jest bynajmniej wojna w Europie, a długofalowa rywalizacja z ChRL o wpływy globalne. Po trzecie w końcu, nawet gdyby ChRL nie była strategicznym partnerem Rosji, a relacje amerykańsko-chińskie miały bardziej konsensualny charakter, to stanowiska Chin wobec wojny nie można by ignorować. Wynika to z faktu, iż państwo to jest obecnie praktycznie drugim supermocarstwem i pretendentem do przywództwa międzynarodowego w skali globalnej.

W obliczu nakreślonych powyżej uwarunkowań, autor artykułu przyjął następujące cele badawcze: 1) zdefiniowanie i wyjaśnienie stanowiska ChRL względem pełnoskalowej rosyjskiej inwazji Ukrainy; 2) określenie konsekwencji wojny rosyjsko-ukraińskiej dla pozycji międzynarodowej ChRL; 3) identyfikacja kluczowych uwarunkowań dalszej ewolucji chińskiej polityki względem konfliktu. W konsekwencji, niniejszy tekst stanowi próbę odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

- 1) W jaki sposób rosyjska inwazja Ukrainy dotyka interesów narodowych ChRL?
- 2) Które determinanty (wewnętrzne i zewnętrzne) w największym stopniu kształtują politykę Chin wobec konfliktu?
- 3) Jakie są konsekwencje wojny rosyjsko-ukraińskiej dla pozycji międzynarodowej ChRL?
- 4) Które czynniki mogą w największym stopniu kształtować dalszą ewolucję polityki Chin względem konfliktu rosyjsko-ukraińskiego?

Zaprezentowany powyżej zamysł badawczy określa strukturę dalszego wywodu. Pierwsza sekcja tekstu zawiera charakterystykę kluczowych determinant polityki zagranicznej ChRL na początku lat 20. XXI w. Pozwala to na ukazanie kontekstu kształtowania się reakcji tego państwa na obecną wojnę. Kolejna część zwięźle przedstawia dotychczasową (do początku marca 2023r.) politykę ChRL względem konfliktu rosyjsko-ukraińskiego oraz podejmuje próbę jej wyjaśnienia z perspektywy nakreślonych wcześniej determinant całości polityki zagranicznej tego państwa. Ostatnia sekcja artykułu zawiera kluczowe wnioski i podejmuje próbę określenia uwarunkowań dalszej polityki Chin wobec wojny.

Systemowe, państwowe i decyzyjne determinanty polityki zagranicznej ChRL

Aby podjąć próbę wyjaśnienia stanowiska ChRL względem konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, należy najpierw ukazać szerszy kontekst, w którym jest formułowana polityka zagraniczna tego państwa na początku lat. 20. XXI w. Celem identyfikacji i uporządkowania licznych czynników składających się na tę sferę podejmowanych decyzji i przyjmowanych stanowisk autor sięgnął do dorobku subdyscypliny analizy polityki zagranicznej (ang. *Foreign Policy Analysis – FPA*). Spośród licznych propozycji teoretycznych wypracowanych na jej gruncie, autor zdecydował się na wykorzystanie dla celów tego artykułu podejścia opartego na trzech poziomach analizy polityki zagranicznej wyłożonego przez Wojciecha Kosteckiego (Kostecki 2013: 45-50). Zakłada ono

wydzielenie trzech poziomów analitycznych przydatnych do całościowego badania uwarunkowań polityki zagranicznej państwa: międzynarodowego, państwowego oraz decyzji.

Podejście to jest spójne z założeniami teorii realizmu neoklasycznego. Jego istotą jest założenie, iż kluczowe znaczenie dla wyjaśniania polityki zagranicznej państw mają czynniki zewnętrzne (impulsy z systemu międzynarodowego – poziom międzynarodowy). Jednak analiza taka nie może pominąć sposobu, w jaki sygnały płynące z otoczenia międzynarodowego są przetwarzane wewnątrz struktur decyzyjnych państwa (poziomy państwowy i decyzji) (Taliaferro, Lobell and Ripsman 2009). Wśród zmiennych wewnętrznych identyfikowanych przez teoretyków realizmu neoklasycznego można wymienić np.: procesy poznawcze i wyobrażenia liderów politycznych, kulturę strategiczną, relacje na linii państwo-społeczeństwo czy układ instytucji w państwie (Kozub-Karkut 2020:233-267).

W myśl tych założeń, poniżej zostaną zaprezentowane trzy grupy czynników kształtujących politykę ChRL względem wojny rosyjsko-ukraińskiej. Poczynając od poziomu decyzji (obejmującego określanie celów i środków działania w łączności z percepcjami decydentów) zostaną wskazane kluczowe interesy narodowe, których realizacji służy prowadzona przez władze partyjno-państwowe ChRL polityka zagraniczna i bezpieczeństwa. W analizie poziomu państwowego zwrócono uwagę na kwestię zmian w obrębie systemu politycznego ChRL (związanych z umocnieniem jedyńowładztwa Xi Jinpinga) oraz powiązane z nimi podstawy ideologiczne prowadzonej polityki. Bezwzględnie uwzględnienia wymaga również kondycja gospodarcza Chin. Na poziomie międzynarodowym analizy kluczowe znaczenie, w opinii autora, mają trzy grupy zagadnień: rywalizacja amerykańsko-chińska, ewolucja gospodarki światowej w stronę mniej liberalnego systemu międzynarodowej wymiany gospodarczej oraz strategiczne partnerstwo ChRL z Federacją Rosyjską.

W toku ponad 70 lat, które upłynęły od ustanowienia Chińskiej Republiki Ludowej, polityka zagraniczna i bezpieczeństwa tego państwa przeszła ogromną ewolucję. Niemniej można określić cztery kluczowe interesy narodowe, których realizacji konsekwentnie ona służyła:

I. Zachowanie władzy Komunistycznej Partii Chin. System polityczny ChRL jest całkowicie zdominowany przez KPCh. Struktury państwa są całkowicie podporządkowane hierarchii i interesom partyjnym. Tym samym, bezpieczeństwo i interes państwa jest utożsamiany z bezpieczeństwem i interesem partii. Zachowanie i stabilność aktualnego reżimu politycznego jest zatem podstawowym interesem wyznaczającym cele i kierunki polityki zagranicznej oraz bezpieczeństwa.

Ochrona suwerenności i jedności narodowej. Jest to zasadniczo podstawowy interes bezpieczeństwa każdego współczesnego państwa. W przypadku Chin należy go jednak rozpatrywać w kontekście restrykcyjnego pojmowania suwerenności (wypływającego zarówno z charakteru reżimu politycznego, jak i doświadczeń historycznych dominacji kolonialnej w trakcie tzw. „wieku poniżenia” (Shan Wenhua, 2008)) oraz roszczeń ChRL względem terytoriów kontrolowanych obecnie przez inne państwa (np. wyspy Diaoyu/Senkaku kontrolowane przez Japonię, sporne wyspy na Morzu Południowochińskim czy terytoria lądowe będące przedmiotem sporu z Indiami). Na tym gruncie rangę kluczowego interesu narodowego ma „zjednoczenie” z Tajwanem. Warto w tym miejscu podkreślić, iż dla władz ChRL kwestia Tajwanu nie jest w pierwszej kolejności problemem międzynarodowym, ale dotyczy ona suwerenności i jedności narodowej (jako wewnętrzna sprawa Chin).

Utrzymanie korzystnych warunków dla rozwoju społeczno-gospodarczego. Wraz z początkiem tzw. okresu „reform i otwarcia” (zainicjowanego przez cztery reformy Deng Xiaopinga w 1978 r.) rozwój społeczno-gospodarczy stał się priorytetem władz partyjno-państwowych (Medeiros 2009: 15-16; Yong Deng 2022: 3-7). Po kryzysie związanym z masakrą na placu Tiananmen rosnący dobrobyt stał się wręcz jednym z zasadniczych źródeł legitymacji władzy KPCh. Równocześnie spektakularny sukces gospodarczy, stał się też podstawą rosnącej pozycji mocarstwowej państwa w XXI w. Czynnikiem ten odgrywa również znaczącą rolę w wizji „wielkiego odrodzenia narodu chińskiego”, promowanej przez aktualne władze z Xi Jinpingem na czele.

Utrzymanie statusu mocarstwa i realizacja ambicji przywódczych na arenie międzynarodowej. Ważnym aspektem aktualnej chińskiej kultury strategicznej są ambicje mocarstwowe i dążenie do kształtowania ładu międzynarodowego zgodnie z własnymi preferencjami polityczno-ideologicznymi. Szczególnie w okresie rządów Xi Jinpinga widoczne jest jawne dążenie do kształtowania agendy międzynarodowej i wzrostu międzynarodowych wpływów politycznych, gospodarczych oraz militarnych państwa (Economy 2018; Yong Deng 2022: 13-22, 28-69).

Powyższa charakterystyka wskazuje, że kluczowe interesy narodowe ChRL są komplementarne i wzajemnie się wspierają. Przykładowo, pozycja mocarstwa służy skuteczniejszej ochronie suwerenności, jedności narodowej i żywotności reżimu. Analogicznie, rozwój społeczno-gospodarczy tworzy podstawy silnej pozycji międzynarodowej i wzmacnia legitymację rządów partii. Zasadniczo można przyjąć, iż zapewnienie przetrwania reżimu oraz ochrona suwerenności i jedności narodowej są niezmiennie najważniejszymi priorytetami polityki ChRL. Od pewnego czasu toczy się debata dotycząca rangi rozwoju

społeczno-gospodarczego oraz mocarstwowości w oczach przywództwa partyjno-państwowego. Można przyjąć, iż od początku okresu „reform i otwarcia”, pierwszeństwo przyznano budowie pomyślności gospodarczej, kosztem pewnego ograniczenia ambicji, a przynajmniej retoryki mocarstwowej (Yong Deng 2008: 5-6). Polityka zagraniczna w okresie rządów Xi Jinpinga jest często określana jako stawiająca większy nacisk na budowanie pozycji międzynarodowej państwa, a niektóre posunięcia w polityce wewnętrznej zachodni obserwatorzy uznali za ekonomicznie przeciwnie skuteczne (szerzej na ten temat w dalszej części artykułu). Debaty tej nie sposób obecnie jednoznacznie rozstrzygnąć. Można jednak bezpiecznie założyć, iż ranga poszczególnych interesów może w różnych okresach ulegać pewnym zmianom.

Po zidentyfikowaniu względnie trwałych interesów narodowych, określających cele strategiczne polityki zagranicznej i bezpieczeństwa ChRL (poziom decyzji analizy polityki zagranicznej) można zwrócić uwagę na wpływ warunkowań z pozostałych dwóch poziomów. Na początek przyjrzymy się wewnętrznym procesom politycznym i gospodarczym, które tworzą kontekst dla procesów decyzyjnych, także w obszarze polityki zagranicznej (poziom państwowy analizy). Niewątpliwie najważniejszym i przyciągającym największą uwagę trendem w chińskiej polityce wewnętrznej jest zmiana relacji władzy wewnątrz KPCh, sprowadzająca się do ustanowienia stanu zbliżonego do jedynowładztwa Xi Jinpinga. Należy w tym miejscu pamiętać, iż w okresie „reform i otwarcia” (a szczególnie po zakończeniu przywództwa Deng Xiaopinga) KPCh przyjęła nie do końca skodyfikowany, ale czytelny mechanizm instytucjonalizacji transferu władzy i utrzymania pewnej równowagi politycznej w ścisłym kierownictwie partyjno-państwowym (Jinghan Zeng 2014). Należy podkreślić, iż rozwiązania te nie zostały skodyfikowane i miały raczej nieformalny charakter. Niemniej przynajmniej na przełomie XX i XXI w. dość konsekwentnie je stosowano.

Mechanizm ten można sprowadzić do czterech głównych reguł: 1) kolektywnego kierownictwa na najwyższym szczeblu (Komitetu Stałego Biura Politycznego); 2) unii personalnej na szczycie struktur władzy partyjnej, państwowej i wojskowej (pełnienie przez tę samą osobę funkcji Sekretarza Generalnego KPCh, Przewodniczącego ChRL oraz Przewodniczącego Centralnej Komisji Wojskowej) (Jakobson, Knox 2010: 5-6); 3) limitu dwóch kadencji dla najwyższych przywódców (z Sekretarzem Generalnym Partii na czele); 4) limitu wieku emerytalnego dla członków najwyższych władz partyjnych (Ling Li 2022). Łącznie zasady te miały gwarantować stabilność wewnętrzną reżimu, ograniczać ryzyko negatywnych skutków nadmiernej koncentracji władzy w rękach jednej osoby oraz zapewniać sprawną tranzycję władzy przez wymia-

nę pokoleniową najwyższego kierownictwa. Już w toku swej pierwszej kadencji na stanowisku Sekretarza Generalnego Partii (2012-2017) Xi Jinping rozpoczął bezprecedensowy od czasów Deng Xiaopinga (a może nawet od czasów Mao Zedonga) proces centralizacji i personalizacji władzy, skupiając w swych rękach kompetencje decyzyjne oraz marginalizując pozostałych przywódców (*The Economist* 2016; Miller 2017; Economy 2018). Zwieńczeniem tego procesu jest jego wybór na bezprecedensową (w ostatnich dekadach), trzecią kadencję w trakcie XX Zjazdu KPCh w październiku 2022 r. (Willy Wo-Lap La, 2022).

Głębsza centralizacja i personalizacja władzy w KPCh współwystępuje również z zauważalnym wzrostem znaczenia ideologicznych podstaw prowadzonej polityki. Jednym z wyznaczników okresu „reform i otwarcia” było bardziej elastyczne podejście do ram ideologicznych stanowiących bazę reżimu i wyznaczających parametry prowadzonej polityki. Choć istota tożsamości politycznej reżimu KPCh nie uległa zmianie i niezmiennie opierała się na myśli marksistowsko-leninowsko-maoistowskiej, to jednak zasadniczy wektor myśli i działania był bardziej pragmatyczny. Przejawem tego podejścia w polityce wewnętrznej był szeroko zakrojony program stopniowych reform, skutkujących transformacją gospodarczą do kapitalizmu. Towarzystwo temu również pewne poluzowanie kontroli partii i państwa nad życiem społecznym¹. Jedną z podstaw polityki zagranicznej od czasów rządów Deng Xiaopinga była teza o „pokoju i rozwoju” jako tendencjach dominujących w stosunkach międzynarodowych. W konsekwencji, choć Chiny nie zaniechały swych roszczeń terytorialnych ani ambicji mocarstwowych, to jednak zasadniczym kierunkiem w relacjach ze światem zewnętrznym stała się budowa pozytywnych stosunków dyplomatycznych i współpracy gospodarczej z jak najszerszym gronem państw oraz dążenie do ograniczenia wpływu sporów i konfliktów z innymi państwami na rozwój wewnętrzny (Goldstein 2020: 172-177; Yong Deng 2022: 3-7). Przemiany te mogły prowadzić do zewnętrznych ocen o malejącej roli ideologii jako czynnika kształtującego politykę ChRL (szczególnie zagraniczną).

Okres rządów Xi Jinpinga, oprócz zmian w strukturze sprawowania władzy, przyniósł również równoległą redefinicję zasadniczych założeń strategicznych leżących u podstaw polityki wewnętrznej i zagranicznej partii-państwa. Na zasadzie kontrastu z polityką „reform i otwarcia” można nowe podejście określić jako „konsolidację i ekspansję”. Autor rozumie przez to konsolidację władzy partii i państwa nad gospodarką i społeczeństwem Chin oraz ekspansję wpływów ChRL na arenie międzynarodowej. Elizabeth Economy określiła te zmiany mianem „trzeciej rewolucji” w polityce chińskiej (Economy 2018).

¹ Szerzej na ten temat np. w: (Overholt 2008: 103-123), (Wright 2017).

Kevin Rudd mówi natomiast o „wzroście człowieka ideologicznego” w okresie rządów Xi Jinpinga (Rudd 2022). Wszystkie te określenia wydają się trafne i zwracają uwagę na to, iż w koncepcji politycznej obecnego przywódcy dużą rolę odgrywają takie kwestie, jak: wzmocnienie dyscypliny partyjnej (jednym z tego przejawów jest niewątpliwie szeroko zakrojona kampania antykorupcyjna), wzmocnienie kontroli partii na aktorami i procesami gospodarczymi czy ponowne uwypuklenie znaczenia edukacji i „pracy” ideologicznej dla umocnienia podstaw reżimu (Blanchette and Medeiros 2022: 62-64).

Ten zwrot w stronę większego rygoryzmu doktrynalnego jest często interpretowany jako skutek wzrostu poczucia zagrożenia dla podstaw dalszego trwania reżimu. W tym kontekście wzmożony nacisk kładzie się na analizę „błędów” popełnionych przez Komunistyczną Partię Związku Radzieckiego i prowadzących do rozpadu ZSRR (Buckley 2022). Rosnące niepokoje polityczne w Hongkongu i sytuacja w Sinciangu również były interpretowane jako przejawy rosnących zagrożeń wewnętrznych dla władzy KPCh. W połączeniu z narastającym konfliktem (o istotnym wymiarze ideologicznym) ze Stanami Zjednoczonymi (o czym szerzej w dalszej części tekstu) tworzy to klimat, w którym kierownictwo partyjne może skłaniać się ku ocenom o rosnącym zagrożeniu dla podstaw władzy reżimu (Blanchette, Medeiros 2022: 67-68). W tym kontekście względne „odprężenie” kontroli partyjnej i mobilizacji ideologicznej w okresie „reform i otwarcia” może być postrzegane jako nieadekwatne do sytuacji politycznej. W relacjach zagranicznych ChRL również można zaobserwować symptomy pewnego ograniczenia pragmatyzmu i bardziej asertywnej (czy wręcz agresywnej) polityki względem spraw kluczowych dla interesów narodowych ChRL. Wyraźnym tego przejawem jest tzw. „wilcza dyplomacja”, czyli wysoce konfrontacyjny styl uprawiania dyplomacji publicznej upowszechniający się w ostatnich latach w chińskiej służbie zagranicznej (Sullivan and Weixiang Wang 2022).

Jedną z konsekwencji ideologicznego usztywnienia reżimu może być mniejsza elastyczność procesów decyzyjnych (tak w odniesieniu do polityki wewnętrznej, jak i zagranicznej) oraz osłabienie mechanizmów korekty prowadzonej polityki w obliczu zmiany sytuacji lub wątpliwości co do jej efektywności. Często przytaczanym przykładem, mającym świadczyć o negatywnych konsekwencjach centralizacji władzy oraz większej dyscypliny ideologicznej jest długotrwałe utrzymywanie polityki „zero-COVID”. W toku 2022 r. narastało przekonanie o niecelowości jej utrzymywania z uwagi na koszty gospodarcze i społeczne. Wrazem tego były zarówno komentarze obserwatorów zagranicznych, jak i pojawiające się w społeczeństwie chińskim oznaki niezadowolienia. W komentarzach zachodnich często przyjmowano założenie, iż jednym z głównych powodów

trwania władz ChRL przy tej polityce jest jej jednoznaczne utożsamianie z osobą i pozycją polityczną Sekretarza Generalnego (*The Economist* 2022). Trwałość „zero-COVID” miałyby też być wyrazem doktrynalnej sztywności obecnego kierownictwa. Tym bardziej dość gwałtowne zniesienie większości ograniczeń pandemicznych w końcu 2022 r. zaskoczyło zagranicznych obserwatorów (Zhuoran Li 2023). Choć kulisy tej decyzji nie są publicznie znane, to w kontekście wpływu centralizacji władzy oraz ideologicznej mobilizacji na procesy decyzyjne w ChRL można wysunąć przynajmniej dwie interpretacje tych wydarzeń. W myśl jednej, wycofanie się z polityki „zero-COVID” miałyby świadczyć o zachowaniu zdolności systemu politycznego do uznania zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej i społecznej oraz korekty raz obranej polityki. Druga interpretacja, nie wykluczająca pierwszej, wskazywałaby na szybkość i skalę korekty jako wyznaczniki nieprzewidywalności oraz woluntarystycznego charakteru decyzji podejmowanych w warunkach centralizacji i personalizacji władzy.

Kolejnym istotnym uwarunkowaniem wewnętrznym polityki zagranicznej ChRL jest kondycja gospodarcza tego państwa. Jak już wcześniej zaznaczono, wzrost i rozwój gospodarczy stanowią zarówno ważny czynnik legitymacji władzy KPCh, jak i podstawę rosnących wpływów międzynarodowych rządzonego przez nią państwa. Na przestrzeni ostatnich trzech lat gospodarka chińska musiała się zmierzyć z istotnymi wstrząsami, wpływającymi niekorzystnie na stabilność makroekonomiczną. Wynikały one najpierw z pandemii COVID-19, będących jej konsekwencją problemów ze spowolnieniem handlu światowego i zakłóceniami w łańcuchach dostaw, a ostatecznie również z rosyjskiej inwazji Ukrainy. Naturalnie, wstrząsy te miały charakter globalny i dotyczyły praktycznie całej gospodarki światowej. Ich skumulowanym efektem jest jednak zauważalne spowolnienie dynamiki wzrostu. Tym samym, kondycja gospodarki stała się z pewnością jednym z priorytetowych obszarów zainteresowania kierownictwa partyjno-państwowego i źródłem istotnych obaw politycznych. Należy jednak zwrócić uwagę, iż aktualnie nieuzasadnione byłoby twierdzenie o popadnięciu gospodarki chińskiej w poważny kryzys. Pierwsze odczyty wskaźników gospodarczych po zniesieniu ograniczeń pandemicznych wskazują raczej na szybką poprawę koniunktury (*The Economist* 2023a).

Obok krótko- i średnioterminowych konsekwencji wstrząsów gospodarczych, w ostatnich latach z dużą ostrością zarysowały się również efekty długoterminowych problemów rzutujących na potencjał rozwojowy ChRL. Zalicza się do nich kwestia zadłużenia – znajdująca odbicie w kryzysie płynności finansowej firm deweloperskich (z Evergrande na czele) (Sara Hsu 2021). Powiązana z tym jest kwestia szybko zmieniającej się polityki regulacyjnej, tak wobec sektora nieruchomości, jak i np. technologicznego. Czynnikiem o potencjalnie

najdalej idących konsekwencjach dla długoterminowych perspektyw rozwoju Chin jest starzenie się społeczeństwa. Liczba ludności ChRL zmniejszyła się w 2022 r. o 850 000 osób. Świadczy to skali procesu starzenia się społeczeństwa, który w przyszłości będzie generował coraz większe problemy społeczne i gospodarcze (*The Economist* 2023c). Podsumowując, władze chińskie muszą mierzyć się z wieloma powiązаныmi ze sobą wyzwaniem społeczno-gospodarczymi, które mogą potencjalnie osłabić dynamikę rozwojową gospodarki chińskiej, tworząc tym samym nowe ograniczenia, także dla polityki zagranicznej i bezpieczeństwa.

Środowisko międzynarodowe, w którym funkcjonuje ChRL również podlega w ostatnich latach doniosłym i dynamicznym przemianom, tworzącym istotne wyzwania dla chińskiej polityki zagranicznej. Niewątpliwie centralnym zagadnieniem chińskiej polityki zagranicznej są relacje ze Stanami Zjednoczonymi, które w ostatnich latach przybrały charakter otwartej rywalizacji oraz konfliktu polityczno-gospodarczego. Mniej więcej od czasu globalnego kryzysu gospodarczego (przełomu pierwszej i drugiej dekady XXI w.) relacje amerykańsko-chińskie ulegały systematycznemu pogorszeniu. Wynikało to z zaognienia w obrębie wszystkich trzech zasadniczych źródeł rywalizacji USA i ChRL: kwestii geopolitycznych (dotyczących np. przyszłego statusu politycznego Tajwanu i Morza Południowochińskiego, czy szerzej rozgraniczenia chińskiej i amerykańskiej strefy wpływów w regionie Indo-Pacyfiku), różnic ideologicznych oraz rywalizacji o przywództwo międzynarodowe. Znalazło to kumulację w polityce administracji Donalda Trumpa, która zainicjowała wojnę handlową z Chinami, nałożyła na chińskie firmy technologiczne daleko idące sankcje, zwiększyła skalę zbrojeń obliczonych na potencjalny konflikt z ChRL oraz otworzyła ChRL jako strategicznego rywala i zagrożenie dla żywotnych interesów narodowych USA. Administracja prezydenta Josepha Bidena kontynuuje zasadniczą linię strategii wobec Chin, dodatkowo zwiększając rolę konfrontacji ideologicznej (przez podkreślanie ustrojowego charakteru rywalizacji z ChRL) oraz nakładając jeszcze dalej idące restrykcje na handel mikroprocesorami, obliczone na spowolnienie rozwoju technologicznego gospodarki chińskiej².

Zasadniczo poczucie zagrożenia ze strony ChRL i kontynuacja wielowymiarowej rywalizacji z tym państwem stały się jednym z niewielu obszarów ponadpartyjnego konsensusu w polityce amerykańskiej. Zmiany te fundamentalnie reorientują kontekst zewnętrzny, w którym toczy się polityka zagraniczna ChRL. Pekin musi się konfrontować z otwartą wrogością supermocarstwa

² Szerzej w (Wiśniewski 2022).

i wieloma konfrontacyjnymi działaniami dyplomatycznymi, ekonomicznymi i militarnymi podejmowanymi przez USA oraz ich sojuszników. Coraz częściej w odniesieniu do relacji amerykańsko-chińskich pojawia się analogia do zimnej wojny. W opinii autora użycie koncepcji „zimnej wojny” jako pewnego typu relacji między mocarstwami wydaje się uzasadnione. Choć dopiero z odpowiedniego dystansu czasowego będzie można ustalić, na ile analogia ta jest trafna, to jednak można zauważyć liczne elementy zimnowojennego schematu. Dotyczy to choćby kształtującej się dwubiegowości układu sił oraz polaryzacji znacznej części społeczności międzynarodowej wokół obu mocarstw jako pretendentów do przywództwa. Widoczna jest również ideologiczna motywacja rywalizacji, jak i coraz częstsze traktowanie wzajemnych relacji jako gry o sumie zerowej (w kontekście geopolitycznym doskonale widoczne choćby w rywalizacji o wpływy na wyspach Południowego Pacyfiku) (O'Brien 2022; Girard 2022). Perspektywa zysków i strat w rywalizacji z USA ma ogromny wpływ na chińską politykę względem wojny rosyjsko-ukraińskiej (o czym szerzej w dalszej części artykułu).

Innym ważnym czynnikiem zewnętrznym warunkującym politykę zagraniczną ChRL jest coraz bardziej zauważalna zmiana modelu globalizacji gospodarczej. Spektakularny sukces gospodarczy Chin był możliwy dzięki integracji z gospodarką światową. W tym kontekście, państwo to jest jednym z największych beneficjentów globalizacji i liberalizacji gospodarki światowej w drugiej połowie XX w. oraz pierwszych dekadach obecnego stulecia (Sułek 2017; Friedberg 2018). Dostęp do zagranicznych (w dużej mierze zachodnich) rynków, kapitału i technologii dał chińskiej gospodarce ogromny impuls rozwojowy. Mimo iż obecnie wzrost gospodarczy w ChRL jest w znacznie większym stopniu stymulowany przez rynek i aktywności wewnętrzne, to jednak chociażby wojna handlowa z USA unaoczniała, jak dużą wagę ma tutaj wymiana gospodarcza, dostęp do kapitału i technologii zachodnich (Thomas 2021; Chor and Li Bingjing 2021; Fajgelbaum and Khandelwal 2021).

Dlatego widoczny od co najmniej dekady trend do pewnej korekty modelu liberalnej globalizacji nie jest z perspektywy interesów ChRL korzystny. Cała seria wydarzeń i procesów, w tym globalny kryzys gospodarczy i jego następstwa, wzrost nastrojów populistycznych i antyglobalistycznych w świecie zachodnim, sekurytyzacja części procesów gospodarczych (w znacznej mierze w odpowiedzi na działania Chin) czy w końcu pandemia i wojna rosyjsko-ukraińska doprowadziły do stopniowej zmiany myślenia o globalnym handlu i inwestycjach. O ile nie można mówić o pełnym odwróceniu od modelu liberalnego i o „deglobalizacji”, to jednak można zaobserwować wyraźne spowolnienie umiędzynarodowienia działalności gospodarczej (tzw. *slowbali-*

zation (Titievskaja et al. 2020)), wzrost nastrojów i praktyk protekcyjnych (bardzo wyraźny w USA – np. w decyzji o wycofaniu się z Partnerstwa Trans-Pacyficznego czy protekcyjnych elementach Ustawy o Redukcji Inflacji) czy coraz szersze wprowadzanie mechanizmów oceny inwestycji zagranicznych z perspektywy bezpieczeństwa narodowego.

Tendencje te są niekorzystne dla Chin, ponieważ uderzają w procesy kluczowe dla ich dotychczasowego sukcesu gospodarczego. Protekcyjizm stwarza bariery dla eksportu chińskich produktów. Dążenie do powrotu produkcji przemysłowej do państw zachodnich (*reshoring*) miałyby przecież ostatecznie odbyć się kosztem lokowania produkcji w Chinach. Nowe reżimy kontroli inwestycji zagranicznych są w znacznej mierze wymierzone w blokowanie chińskich inwestycji w branżach strategicznych (Ghiretti 2023). Coraz odważniej zgłaszane pomysły lokowania łańcuchów dostaw w państwach sojuszniczych (tzw. *friendshoring*) są elementem rywalizacji chińsko-amerykańskiej (*The 'friend-shoring' of supply chains* 2022). Część tych tendencji jest wynikiem społecznych i politycznych konsekwencji liberalnej globalizacji prowadzących do wzmocnienia ruchów protestu i przewartościowania założeń polityki gospodarczej. Jednak rosnąca sekurytyzacja inwestycji zagranicznych oraz kwestii łańcuchów dostaw jest również w dużej mierze odpowiedzią na chińską strategię gospodarczą, określaną jako kapitalizm państwowy. Bliskie związki chińskiego państwa i biznesu (nie tylko firm państwowych) czynią dość trudnym rozróżnienie działań czysto komercyjnych od elementów strategii politycznej. W efekcie, działalność chińskich firm jest coraz częściej postrzegana na Zachodzie jako przedłużenie polityki ChRL (Pearson, Rithmire, Tsai 2022). W efekcie wszystkich nakreślonych powyżej trendów, międzynarodowa działalność chińskich firm spotyka się z coraz większą podejrzliwością (dotyczy to jednak zasadniczo państw zachodnich), czego doskonałym przykładem jest historia Huawei i *de facto* globalnej kampanii prowadzonej przeciwko tej firmie przez USA (Lim and Ferguson 2019; Fidler 2020).

W kontekście tego artykułu konieczne jest również przedstawienie znaczenia stosunków chińsko-rosyjskich. Strategiczny charakter tych relacji jest powszechnie znany i komentowany. Niemal każde opracowanie na ten temat wspomina o wspólnym komunikacie przywódców obu państw z lutego 2022 r., w którym pada stwierdzenie, iż „ich przyjaźń nie ma granic” (*Joint Statement of the Russian Federation and the People's Republic of China on the International Relations Entering a New Era and the Global Sustainable Development* 2022). Istotne w tym miejscu jest wyjaśnienie źródeł chińsko-rosyjskiej wspólnoty interesów i określenie wartości partnerstwa strategicznego z Federacją Rosyjską dla strategii polityki zagranicznej ChRL.

Zasadniczo partnerstwo Rosji i Chin opiera się na trzech podzielanych przez obie strony i ściśle ze sobą powiązanych interesach: zbliżonej wizji ładu międzynarodowego, kontestacji międzynarodowego przywództwa USA oraz dążeniu do zapewnienia bezpieczeństwa reżimom politycznym. Od lat 90. XX w. rządy ChRL i Federacji Rosyjskiej w kolejnych wspólnych deklaracjach opowiadają się za wizją świata wielobiegunowego i kontestują dążenia hegemoniczne (utożsamiane z globalną polityką USA) (Ferdinand 2007; Charap, Drennan and Noël 2017). W miarę spójna wizja pożądanego kształtu ładu międzynarodowego wypracowana i promowana przez przywódców ChRL jest w zasadzie kompatybilna z oczekiwaniami Federacji Rosyjskiej. Stoi ona bowiem w opozycji do uniwersalistycznych dążeń do liberalizacji politycznej i gospodarczej stanowiących oś amerykańskiej (zachodniej) wizji liberalnego ładu międzynarodowego. Zakłada zatem poszanowanie odrębnych modeli ustrojowych (tzn. akceptację autorytarnych form rządów w Rosji i Chinach), nieingerencję w sprawy wewnętrzne oraz poszanowanie interesów mocarstw (które można interpretować jako respektowanie ich stref wpływów)³. Wspólne poparcie takiej wizji wynika także ze sporów i konfliktów obu mocarstw z USA. Amerykańska hegemonia była i jest postrzegana jako przeszkoda do realizacji ich geopolitycznych i mocarstwowych aspiracji, konkretnie podporządkowania sobie obszaru poradzieckiego (w przypadku Rosji) czy „zjednoczenia” z Tajwanem (w wypadku ChRL).

Mimo iż w analizach relacji chińsko-rosyjskich często umieszcza się tę zbieżność interesów geopolitycznych w centrum partnerstwa strategicznego obu państw, to jak zauważa np. Marcin Kaczmarek, ważne są tu również kwestie kompatybilności reżimów politycznych i poczucia wzajemnego wzmocnienia bezpieczeństwa politycznego (Kaczmarek 2020; Kaczmarek 2022). Należy tu podkreślić, iż zarówno KPCh, jak i elita władzy skupiona wokół Władimira Putina, uważają, iż polityka Zachodu (USA zwłaszcza) stanowi śmiertelne zagrożenie dla zachowania przez nie władzy, gdyż jest ostatecznie obliczona na zmianę reżimów i transformację polityczną obu państw według wzorców zachodnich. Nie sposób nie zauważyć, iż konsekwentne przedstawianie przez władze USA (zwłaszcza administrację Bidena) konfliktów z Rosją i Chinami jako starcia demokracji z autorytaryzmem jedynie pogłębia takie poczucie zagrożenia. Może być bowiem postrzegane jako delegitymizacja obu reżimów. Trafna wydaje się zatem diagnoza, iż w relacjach chińsko-rosyjskich nad realnymi różnicami interesów politycznych i gospodarczych (dotyczących np. cen surowców czy podziału wpływów w Azji Centralnej) dominuje jednak po-

³ Szerzej w: (Wiśniewski 2019).

czucie bezpieczeństwa wynikające z tego, iż żadna ze stron tej relacji nie dąży w najmniejszym nawet stopniu do zmiany politycznej reżimu partnera. Biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania, można uznać, iż strategiczne partnerstwo ChRL i Federacji Rosyjskiej jest oparte na długoterminowej i głębokiej wspólnocie interesów, która zasadniczo czyni te państwa potęgami rewizjonistycznymi względem dotychczasowego ładu międzynarodowego pod przywództwem USA (choć skala, zakres i intensywność tego rewizjonizmu różni się w przypadku obu tych państw).

Polityka ChRL względem rosyjskiej inwazji Ukrainy i jej motywacje

Dla dokładnego przedstawienia i analizy polityki ChRL względem zainicjowanej przez Rosję 24 lutego 2022 r. pełnoskalowej inwazji Ukrainy można oprzeć się na kilku kluczowych oświadczeniach władz chińskich oraz ich publicznej narracji na temat konfliktu. Warto tu rozpocząć od wspólnego oświadczenia wydanego przy okazji spotkania przewodniczącego Xi Jinpinga z prezydentem Władimirem Putinem w Pekinie 4 lutego 2022 r. (*Joint Statement of the Russian Federation and the People's Republic of China on the International Relations Entering a New Era and the Global Sustainable Development 2022*). Stało się ono przedmiotem licznych komentarzy z uwagi na to, iż wydano je w okresie bezpośrednio poprzedzającym inwazję. W opinii autora, warto podkreślić kilka punktów tego oświadczenia, ponieważ doskonale podsumowuje ono zbieżność interesów obu państw i stanowi dobrą ilustrację założeń, na których opiera się polityka ChRL względem wojny rosyjsko-ukraińskiej.

Duże zainteresowanie wzbudził następujący fragment Wspólnego Oświadczenia: „Przyjaźń między obu Państwami nie ma ograniczeń, nie ma żadnych 'zakazanych' obszarów współpracy, wzmacnianie dwustronnej współpracy strategicznej nie jest ani wymierzone przeciwko państwom trzecim, ani nie podlega wpływom zmieniającego się środowiska międzynarodowego oraz zmianom okoliczności w państwach trzecich” (*Joint Statement of the Russian Federation and the People's Republic of China on the International Relations Entering a New Era and the Global Sustainable Development 2022*: 13). Deklarację „przyjaźni bez granic” interpretowano czasami jako zapowiedź bezapelacyjnego poparcia polityki partnera. Należy jednak rozpatrywać to stwierdzenie w kontekście dalszej części (faktycznie dość rozbudowanego) zdania. Wydaje się, iż autorzy oświadczenia starali się podkreślić szeroki zakres współpracy chińsko-rosyjskiej oraz jej trwały charakter (niewarunkowany doraźnymi zmianami sytuacji międzynarodowej).

Tekst Wspólnego Oświadczenia z 4 lutego 2022 r. w wielu miejscach podkreśla zbieżność ocen obu rządów w odniesieniu do kluczowych zagadnień bezpieczeństwa międzynarodowego oraz wzajemne zrozumienie i akceptację zasadniczych interesów narodowych partnerów. Znajduje to wyraz w stwierdzeniu, iż „ Strony potwierdzają ich silne wzajemne poparcie dla ochrony ich żywotnych interesów, suwerenności państwowej i integralności terytorialnej i sprzeciwiają się ingerencji sił zewnętrznych w ich sprawy wewnętrzne” (*Joint Statement of the Russian Federation and the People’s Republic of China on the International Relations Entering a New Era and the Global Sustainable Development 2022*: 6). Fragment ten podkreśla podzielaną przez oba rządy ocenę zagrożeń dla ich kluczowych interesów.

W tekście oświadczenia pojawia się otwarta krytyka sojuszy polityczno-wojskowych i polityki przeciwstawnych bloków. W tym kontekście wprost wymienia się NATO i AUKUS (porozumienie o współpracy wojskowej Australii, Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii). Pokazuje to wspólną optykę Chin i Rosji odnośnie do porozumień w dziedzinie bezpieczeństwa pod przywództwem USA, w myśl której stanowią one narzędzia hegemonicznej polityki amerykańskiej zagrażającej żywotnym interesom obu państw. Strona rosyjska podkreśla swoje poparcie dla „zasady Jednych Chin” i uznawanie Tajwanu za nieodłączną część Chin. Z kolei ChRL wyraża poparcie dla przedstawionych przez Rosję propozycji dotyczących długoterminowych gwarancji bezpieczeństwa w Europie (co nawiązuje do propozycji nowych traktatów regulujących relacje NATO-Rosja z grudnia 2021r.). Podkreślany jest również sprzeciw wobec „promocji demokracji” i „kolorowych rewolucji”. Podsumowując można przyjąć, iż Wspólne Oświadczenie z 4 lutego 2022 r. zawiera wykładnię podzielanej przez ChRL i Federację Rosyjską oceny zagrożenia ze strony Zachodu (przede wszystkim USA). To wspólne poczucie zagrożenia stanowi bardzo mocne spoiwo chińsko-rosyjskiego partnerstwa strategicznego. Jednak z treści oświadczenia nie wynika gotowość do materialnego (ekonomicznego lub militarnego) wsparcia wszelkich działań podejmowanych przez jedną ze stron celem obrony żywotnych interesów.

Późniejsza reakcja władz ChRL na inwazję oraz dalsza polityka względem konfliktu potwierdzają tę ocenę. Jak trafnie zauważyła Sheena Chestnut Greitens, wsparcie ChRL dla Rosji wyraża się przede wszystkim w sferze dyplomatycznej i informacyjnej (Greitens 2022). Oficjalne komunikaty władz chińskich podkreślały neutralność w toczącej się wojnie, jednocześnie jednak wyraźnie wspierały rosyjską narrację o powodach i warunkach zakończenia konfliktu. Symboliczne było długotrwałe unikanie przez władze chińskie słów „wojna” i „inwazja”. Podporządkowany partii i państwu aparat informacyjno-propa-

gandowy (w tym media państwowe) dość konsekwentnie lansował interpretację przypisującą odpowiedzialność za eskalację konfliktu NATO (a szczególnie USA) (Medeiros 2022: 3-5; Repnikova 2022).

Wyrazem tego podejścia może być opublikowany w rocznicę rosyjskiej inwazji dokument określający „stanowisko ChRL wobec politycznego rozwiązania kryzysu ukraińskiego” (*China's Position on the Political Settlement of the Ukraine Crisis* 2023). Media zachodnie często używają w odniesieniu do niego określenia „chiński plan pokojowy”. W opinii autora taka charakterystyka nie jest w pełni uzasadniona. Dokument ten stanowi raczej podsumowanie poglądów władz ChRL na temat pożądaných przez nie warunków zakończenia konfliktu i nie zawiera skonkretyzowanych propozycji, które mogłyby stanowić podstawę negocjacji i finalnego rozejmu/porozumienia pokojowego. Na tej podstawie trudno uznać, aby Chiny podjęły poważną próbę mediacji. Można natomiast domniemywać, iż władze ChRL odczuwały wizerunkową potrzebę zaprezentowania międzynarodowej opinii publicznej choćby symbolicznego zaangażowania na rzecz ustanowienia pokoju.

Warto zaznaczyć, iż większość punktów stanowiska ChRL współgra z podzielaną z Rosją diagnozą sytuacji międzynarodowej zawartą choćby we Wspólnym Oświadczeniu z 4 lutego 2022 r. Po podkreśleniu w pierwszym punkcie znaczenia poszanowania suwerenności wszystkich państw, autorzy dokumentu przechodzą do konieczności odejścia od „zimnowojennej mentalności”. Określenie to często pojawia się w oficjalnej narracji Chin i Rosji jako krytyka utrzymania przez USA zimnowojennej struktury sojuszy polityczno-militarnych. Choć nie wprost, umieszczenie tego stwierdzenia w drugim punkcie stanowiska świadczy *de facto* o przypisaniu NATO przynajmniej współodpowiedzialności za wybuch konfliktu. W dokumencie, obok cieszących się szerokim poparciem międzynarodowym postulatów niezwłocznego rozpoczęcia negocjacji pokojowych oraz zarządzenia kryzysowi humanitarnemu, wyraźnie zaznaczono również konieczność zniesienia sankcji. Taki kształt chińskiego stanowiska wobec warunków pokoju w zasadzie potwierdza dążenie do dyplomatycznego i retorycznego wsparcia strony rosyjskiej.

Dla uzyskania pełnego obrazu polityki ChRL należy jednak zestawić (naturalnie istotną) retorykę chińskiej dyplomacji i szerszego przekazu publicznego z aktywnością w sferze gospodarczej czy militarnej. W toku 2022 r. i pierwszych miesiącach 2023 r. dyplomacja amerykańska kilkakrotnie wysuwała zarzuty o możliwości dostaw chińskiego sprzętu wojskowego dla Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, jednocześnie ostrzegając władze ChRL przed negatywnymi skutkami takich działań (Borger 2022; Salama, Mauldin and Youssef 2023). Do momentu ukończenia tego artykułu (początek marca 2023 r.) nie przed-

stawiono żadnych dowodów potwierdzających takie transfery lub ich zamiar. Można zatem przyjąć wstępne założenie, iż Chiny (w przeciwieństwie np. do Iranu) nie zaangażowały się bezpośrednio we wsparcie sprzętowe rosyjskiego wysiłku wojennego.

W tym miejscu warto podjąć refleksję nad motywacją publicznie stawianych przez władze USA oskarżeń o możliwości wojskowego wsparcia Chin dla Rosji. Poza pierwotną i publiczną motywacją, wynikającą z chęci zapobieżenia takim działaniom, zdaniem autora nie można również wykluczyć, iż komunikaty mogą stanowić element szerszej rywalizacji politycznej USA z ChRL. Warto tu przypomnieć, iż USA usilnie starają się przekonać sojuszników z NATO do wspólnej diagnozy wzrostu międzynarodowych wpływów Chin jako zagrożenia i na tej podstawie dołączenia innych państw do amerykańskiej polityki rywalizacji z ChRL. W tym kontekście publiczne sugestie, iż Chiny mogłyby wspierać rosyjską agresję (postrzeganą przez europejskich członków wspólnoty transatlantycznej jako najpoważniejsze zagrożenie dla ich bezpieczeństwa) dostawami sprzętu wojskowego, mogłyby ułatwić budowę „wspólnego frontu” Zachodu również wobec ChRL.

Biorąc pod uwagę, iż obecnie państwa Zachodnie *de facto* toczą z Rosją wojnę gospodarczą, wsparcie w tym obszarze można uznać za nie mniej istotne dla przebiegu konfliktu niż bezpośrednie wsparcie militarne. W tym kontekście należy najpierw zaznaczyć, iż ChRL nie wprowadziła żadnych formalnych ograniczeń na relacje handlowe z Federacją Rosyjską. Kontynuacja normalnych relacji handlowych i inwestycyjnych z drugą gospodarką świata niewątpliwie stanowi istotne wsparcie dla Rosji. Pozwala na ograniczenie deficytu handlowego w sytuacji ograniczenia dostępu rosyjskich produktów do wielu rynków zagranicznych. Stwarza także możliwość utrzymania importu np. mikroprocesorów (choć chiński przemysł nie jest w stanie dostarczyć tu najbardziej zaawansowanych produktów) zarówno do zastosowań cywilnych, jak i wojskowych (Spegele 2022; Shagina and Kilcrease 2022).

Tradycyjnie w chińsko-rosyjskiej wymianie gospodarczej dużą rolę odgrywają dostawy rosyjskich surowców energetycznych do ChRL. Warto w tym kontekście odnotować, iż w sytuacji, gdy państwa zachodnie wprowadziły daleko idące ograniczenia względem importu ropy naftowej i gazu ziemnego z Federacji Rosyjskiej, Chiny zwiększyły zakupy rosyjskiego surowca. W 2022 r. Rosja stała się największym źródłem importu ropy naftowej do ChRL. W porównaniu z 2021 r. wartość chińskiego importu rosyjskiej ropy wzrosła o 44% do 58,4 mld dolarów (Jason Li 2023). Na wyszczególnienie zasługuje również wspomniana dostępność chińskich podzespołów elektronicznych dla odbiorców rosyjskich. Choć w przestrzeni publicznej brak wyczerpujących informa-

cji nt. aplikacji militarnych tych podzespołów, są one naturalnie produktami podwójnego zastosowania, a niedobory bazy elementowej dla elektroniki wojskowej stanowią potwierdzony problem Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej.

Biorąc pod uwagę choćby te dwie sfery: zakupy surowców energetycznych oraz eksport podzespołów elektronicznych, można przyjąć, iż ChRL udziela Rosji istotnego wsparcia gospodarczego przez sam fakt braku sankcji. Należy jednak zwrócić uwagę (na ile pozwalają na to publicznie dostępne źródła) na ograniczenia chińskiego zaangażowania na rynku rosyjskim. Nawet potencjalnie nieprzychylni polityce Chin obserwatorzy zachodni konsekwentnie oceniali, iż kluczowe chińskie firmy (zwłaszcza państwowe) starannie unikały działań na kierunku rosyjskim, które mogłyby skutkować naruszeniem amerykańskich sankcji i narazić je na działania odwetowe (Jason Li 2023; Chorzempa 2022). Można to interpretować jako świadomą decyzję polityczną władz ChRL, wyznaczającą jednak pewne granice dla przyjaźni z Rosją (częściowo sprzeczną z retoryką wspólnego oświadczenia z 4 lutego 2022 r.). Granice te wyznacza interes gospodarczy chińskich koncernów oraz gospodarki chińskiej jako całości, które nie mogą sobie wciąż pozwolić na zablokowanie czy choćby ograniczenie dostępu do zachodnich rynków i systemu finansowego. Warto również podkreślić, iż ChRL jest jednym z wielu państw, które nie ograniczyły swych relacji gospodarczych z Federacją Rosyjską w wyniku inwazji Ukrainy. Analogiczną politykę prowadzą choćby pozostali członkowie grupy BRICS, a wśród państw NATO (do pewnego stopnia) Turcja. W konsekwencji, choć wsparcie, które dla Rosji stanowią normalne relacje gospodarcze z ChRL ma potencjalnie największy efekt w wartości absolutnej (z uwagi na wielkość chińskiej gospodarki), to jednak polityczna decyzja o ich utrzymaniu przez ChRL nie jest wyjątkowa w skali globalnej. ChRL raczej nie poszła we wsparciu gospodarczym Rosji radykalnie dalej niż inne państwa, w tym strategiczny partner Zachodu, jakim są Indie.

Podsumowując, nakreślone powyżej działania dyplomatyczne i gospodarcze ChRL pozwalają, zdaniem autora, określić aktualną politykę tego państwa względem wojny rosyjsko-ukraińskiej jako „neutralność życzliwą Rosji”. Neutralność, z uwagi na brak bezpośredniego wsparcia militarnego żadnej ze stron, ale życzliwą Rosji z uwagi na retoryczne poparcie rosyjskiej narracji o wojnie oraz brak istotnych zmian w stosunkach dyplomatycznych i gospodarczych z Federacją Rosyjską. Wyjaśniając źródła takiej polityki można zacząć od ogólnego stwierdzenia, iż neutralność wynika z faktu, iż konflikt rosyjsko-ukraiński nie dotyka bezpośrednio żywotnych interesów narodowych ChRL. Życzliwość wobec Rosji wynika natomiast przede wszystkim z głębokiej wspólnoty interesów obu państw, wzmocnionej dodatkowo przez kontekst nasilającej się rywalizacji amerykańsko-chińskiej.

Szczegółową analizę tego zagadnienia można zacząć od oceny, na ile obecna wojna rosyjsko-ukraińska dotyka czterech kluczowych interesów narodowych ChRL wymienionych w pierwszej części tekstu. Z uwagi na to, iż Chiny nie są zaangażowane w walki, ich rezultat nie wpływa bezpośrednio na legitymację władzy KPCh. Analogicznie, suwerenność i integralność terytorialna ChRL również nie są stawką tego konfliktu. Naturalnie można wskazać na pośrednie oddziaływanie na te dwa kluczowe interesy takich aspektów konfliktu, jak przedstawianie go przez Zachód jako starcia demokracji z autorytaryzmem czy konsekwencje doświadczeń Ukrainy dla polityki USA i ich sojuszników względem Tajwanu. Zagadnienia te dotyczą jednak w większym stopniu pozycji międzynarodowej ChRL względem innych mocarstw, która zostanie szerzej omówiona dalej.

Nie ulega natomiast wątpliwości, iż konsekwencje wojny wpływają na perspektywy rozwojowe chińskiej gospodarki. Choć w przeciwieństwie do Europy, walka zbrojna i gospodarcza między Rosją a Zachodem nie wymusiła na ChRL przeorientowania kierunków dostaw surowców energetycznych czy nie zaburzyła fundamentalnie ważnych łańcuchów dostaw, to jednak wpływ wojny na ogólną kondycję gospodarki światowej jest znaczący i zasadniczo niekorzystny dla Chin. Należy tu wziąć pod uwagę scharakteryzowany powyżej stan chińskiej gospodarki w momencie inwazji. W obliczu licznych wyzwań gospodarczych (efekty polityki „zero-COVID” i jej zniesienia, kryzys zadłużenia deweloperów, problemy z łańcuchami dostaw) korzystna dla perspektyw rozwojowych ChRL byłaby stabilna sytuacja gospodarki światowej. Wstrząsy i niepewność wynikające z reakcji na wojnę i sankcje raczej nie sprzyjają gospodarce wciąż w dużej mierze nastawionej na eksport. Mimo możliwości zakupu rosyjskich surowców energetycznych po atrakcyjnych cenach, skokowy wzrost cen surowców na rynkach światowych również nie sprzyjał rozwojowi Chin.

Potencjalnie jedną z najbardziej niekorzystnych średnio-/długoterminowych konsekwencji trwającej wojny dla chińskich interesów gospodarczych jest fakt, iż wzmocniła ona tendencje do sekurytyzacji łańcuchów dostaw, skutkujące tendencją do fragmentacji gospodarki światowej wzdłuż linii podziałów politycznych. Doświadczenie zależności państw UE od rosyjskich surowców energetycznych zwiększyło polityczną atrakcyjność wspomnianych już wcześniej *reshoringu* i *friendshoringu*. W dyskusjach i oświadczeniach państw NATO czy *Quadu* (Czterostronnego Dialogu Bezpieczeństwa w składzie: Australia, Indie, Japonia, USA) coraz wyraźniej przewija się dążenie do współpracy w budowie łańcuchów dostaw obejmujących państwa o zbliżonym ustroju i interesach politycznych, celem uniezależnienia od mocarstw autorytarnych (czytaj:

Rosji i Chin). Choć w krótkiej perspektywie trudno zauważyć i spodziewać się masowego odwrotu firm zachodnich z Chin, to jednak tendencje te wydają się na tyle trwałe, iż mogą utrudnić kontynuację dotychczasowego chińskiego modelu gospodarczego opartego na ścisłej integracji z gospodarką światową.

Zaznaczone powyżej uwarunkowania polityczno-gospodarcze sygnalizują, iż wojna rosyjsko-ukraińska w największym stopniu dotyka chińskiego interesu narodowego, którego treścią jest utrzymanie pozycji mocarstwowej. Można to rozpatrywać na dwóch płaszczyznach: globalnego wizerunku ChRL jako aspiranta do przywództwa międzynarodowego oraz wpływu konfliktu na relacje Chin ze Stanami Zjednoczonymi i ich sojusznikami. Pierwsze z wyżej wymienionych zagadnień sprowadza się zasadniczo do oceny, jak stanowisko ChRL wobec wojny rosyjsko-ukraińskiej wpływa na nastawienie rządów i społeczeństw państw trzecich względem Chin, ich aspiracji i polityki. Co nie zaskakuje, „życzliwa Rosji neutralność” jest generalnie negatywnie odbierana w państwach zachodnich, zaangażowanych pośrednio w konflikt z Rosją. Przykładem mogą być wyniki amerykańskiego sondażu *Pew Research Center* z marca 2022 r., w którym 62% respondentów wskazała partnerstwo chińsko-rosyjskie jako źródło największych problemów w relacjach USA-ChRL (odpowiedź ta uzyskała największą liczbę wskazań) (Huang, Silver, Clancy 2022). Krytyczny odbiór stanowiska ChRL wobec wojny przebiegał też z komentarzy po wirtualnym szczycie UE-Chiny z kwietnia 2022 r. Nawet Wysoki Przedstawiciel UE ds. Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa Joseph Borrell określił dyskusję na ten temat „dialogiem głuchych” (*EU-China Summit: Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the EP plenary* 2022). Można zatem przyjąć, iż stanowisko Chin wobec wojny przyczyniło się do pogorszenia wizerunku tego państwa wśród członków NATO. W przypadku USA niekorzystna zmiana nie jest relatywnie tak wielka, większość amerykańskiej opinii publicznej raczej utwierdziła się w negatywnym odbiorze Chin widocznym już wcześniej (Silver, Devlin, Huang 2020; Silver, Devlin, Huang 2021). W przypadku Europy zdaje się to mieć większe znaczenie, gdyż poglądy na temat właściwej polityki względem ChRL były tam wyjściowo mniej skrytalizowane, tak wśród opinii publicznej, jak i elit politycznych. Można zatem przyjąć, iż życzliwość wobec Rosji generuje realne straty wizerunkowe dla międzynarodowej pozycji Chin.

Należy jednak tu uwzględnić postawy w państwach „Globalnego Południa”. Badania opinii publicznej przeprowadzone przez *European Council on Foreign Relations* na przełomie lat 2022 i 2023 jasno pokazują, iż odbiór wojny, odpowiedzialności za nią oraz efektów konfliktu jest poza Europą o wiele bardziej zniuansowany (Ash, Krastev and Leonard 2023). Wspomniane badania

jasno pokazują, iż mieszkańcy wielu państw Afryki, Azji i Ameryki Łacińskiej niekoniecznie podzielają zachodnie oburzenie działaniami Rosji i są bardziej otwarci na przyznanie choćby częściowej odpowiedzialności za eskalację konfliktu USA i NATO. Tym samym, chińska narracja o neutralności, szerokiej odpowiedzialności za wybuch wojny oraz konieczności jak najszybszego znalezienia kompromisu celem ulżenia cierpieniom wynikającym z walk (zarówno bezpośrednim dla walczących społeczeństw, jak i pośrednim dotyczącym gospodarczo „Globalne Południe“), może trafić na podatny grunt i spotykać się z poparciem. Tym samym w oczach opinii publicznej „Globalnego Południa“ wizerunek Chin może wcale istotnie nie cierpieć, a nawet zyskiwać.

Wcześniej w artykule podkreślono, iż rywalizacja z USA stanowi obecnie centralne zagadnienie dla polityki zagranicznej ChRL. Należy zatem rozpatrywać także politykę Pekinu względem wojny z tej perspektywy. W opinii autora uzasadniona jest teza, iż w szerokim spektrum geopolitycznym ChRL była politycznym beneficjentem pierwszej fazy konfliktu rosyjsko-ukraińskiego (2014-2022). Wynika to z dwóch jej efektów: ponownego głębokiego zaangażowania USA w problemy bezpieczeństwa europejskiego oraz izolacji Rosji od świata zachodniego. Pierwszy z tych czynników komplikował realizację zapowiedzianego przez administrację Baracka Obamy „zwrotu ku Azji” (*pivot to Asia*), obliczonego na skuteczniejsze przeciwstawienie się rosnącym wpływom ChRL. Upraszczając można przyjąć, iż im więcej uwagi i kapitału politycznego, środków finansowych oraz zasobów wojskowych USA poświęcały na wzmocnienie bezpieczeństwa NATO i pomoc Ukrainie, tym mniej tych zasobów miały dostępnych w regionie Indo-Pacyfiku do prowadzenia rywalizacji z ChRL. Jednocześnie, ochłodzenie relacji Federacji Rosyjskiej z Zachodem (a przede wszystkim sankcje gospodarcze), wyraźnie poprawiły chińską pozycję przetargową względem Rosji. Za przykład tego uznać można np. przyspieszenie negocjacji w sprawie dużego kontraktu gazowego, do którego doszło po aneksji Krymu (Edward C. Chow and Lelyveld 2015).

Można argumentować, że przejście konfliktu rosyjsko-ukraińskiego do fazy obecnej wojny jedynie pogłębiło te korzystne dla ChRL tendencje. Jednak w opinii autora, eskalacja konfliktu pociąga za sobą doprowadzenie obu wyżej wymienionych tendencji do ekstremum, które zaczyna rodzić więcej kosztów politycznych dla ChRL niż zysków. Rosyjska agresja doprowadziła bowiem do bezprecedensowej (od dni bezpośrednio po zamachach z 11 września 2001r., a może nawet od czasów zakończenia zimnej wojny) konsolidacji Zachodu pod przywództwem USA. Co istotne, odnowiona jedność sojusznicza ma być, według wizji władz USA, wymierzona nie tylko przeciwko Rosji, ale szerzej, w zagrożenia ze strony mocarstw autorytarnych, a zatem także ChRL.

Od czasu nasilenia rywalizacji chińsko-amerykańskiej w ubiegłej dekadzie amerykańska dyplomacja usilnie zabiegała o poparcie europejskich sojuszników w działaniach wymierzonych przeciwko Chinom. Z kolei dyplomacja ChRL równie usilnie starała się przekonać rządy europejskie do zachowania neutralności i podtrzymania pozytywnych relacji. Wynikająca z wojny konsolidacja Zachodu nie doprowadziła do całkowitego przewartościowania europejskiej polityki względem Chin (o czym mogą świadczyć choćby wizyty w Chinach kanclerza RFN Olafa Scholza w listopadzie 2022 r. oraz prezydenta Francji Emmanuela Macrona w kwietniu 2023 r. i towarzyszące im kontrowersje⁴), ale (z uwagi na wszystkie nakreślone wcześniej uwarunkowania) widoczny jest „sinoseptyczny” zwrot w polityce większości członków wspólnoty transatlantyckiej. Dowodem na to może być treść konkluzji Szczytu NATO w Madrycie, w którym wzrost Chin uznano za wyzwanie (*Madrid Summit Declaration* 2022). Innym, niedawnym przykładem przyłączenia się państw europejskich do amerykańskiej polityki względem Chin jest decyzja rządu holenderskiego o wprowadzeniu ograniczeń w eksporcie zaawansowanych narzędzi do produkcji mikroprocesorów (Haecck 2023). Krok ten jest powszechnie odbierany jako przyłączenie się do amerykańskiego reżimu sankcji technologicznych wobec ChRL. W tym kontekście należy również rozpatrywać coraz częstsze wprowadzanie przez państwa europejskie ograniczeń względem chińskich inwestycji w sektory strategiczne (Ghiretti 2023).

Przyglądając się natomiast efektom wojny dla stosunków chińsko-rosyjskich należy zwrócić uwagę na pogłębienie nierównowagi potencjałów i pozycji na korzyść ChRL. Można by uznać, że to korzystne dla Chin, gdyż osłabiony i izolowany gospodarczo przez świat zachodni partner rosyjski może mieć jeszcze słabszą pozycję negocjacyjną. Jednak nadmierne osłabienie Rosji również nie służy interesom chińskim. Poza oczywistym faktem, iż słabsza gospodarczo i militarnie Rosja jest mniej użytecznym partnerem w rozgrywce z USA, to dodatkowo jej oczekiwania względem partnera chińskiego mogą istotnie wzrosnąć. Naturalnie dokładna treść i charakter rozmów chińsko-rosyjskich nie są publicznie znane. Niemniej logiczne wydaje się założenie, iż w miarę pogarszającej się sytuacji gospodarczej i militarnej, oczekiwania władz Federacji Rosyjskiej wsparcia ze strony ChRL mogą istotnie rosnąć. Równocześnie (jak już zaznaczono) władze ChRL nie wydają się skłonne do ponoszenia nadmiernych kosztów politycznych i finansowych wsparcia dla rosyjskiego partnera.

---

⁴ Szerzej np. w: (Tiezzi 2022), (Bogusz and Gibadło 2022), (McElwee 2022), (Anderlini, Caulcutt 2023), (Pajon 2023).

Tworzy to dodatkowy dylemat oraz utrudnia kalkulacje zysków i strat po stronie chińskiej.

Przedstawione powyżej uwarunkowania są, zdaniem autora, kluczowe dla wyjaśnienia chińskiej polityki „neutralności życzliwej Rosji” Chin w obecnym konflikcie. Stanowi ona pewien kompromis między utrzymywaniem partnerstwa strategicznego z Rosją a niechęcią do ponoszenia nadmiernych politycznych i gospodarczych kosztów wsparcia rosyjskiej agresji. Jak trafnie określił to Evan Medeiros, jest to swoiste dyplomatyczne balansowanie między różnymi interesami ChRL (Medeiros 2022). Wspólne poczucie zagrożenia ze strony USA stanowi bardzo silne spoiwo partnerstwa chińsko-rosyjskiego. Pokrewieństwo ideologiczne i dobre personalne relacje przywódców dodatkowo wzmacniają więź i czynią jej rewizję nieatrakcyjną ze strony chińskiego przywództwa partyjno-państwowego. Jednocześnie jednak rosyjska agresja na Ukrainę rodzi dla Chin wiele niekorzystnych efektów gospodarczych i wizerunkowych, a przed wszystkim wzmacnia (niepożądaną przez Chiny) konsolidację Zachodu. Obawa przed pogłębieniem tych trendów zapewne w największym stopniu tłumaczy istotną powściągliwość ChRL w bezpośrednim wsparciu działań Rosji.

Perspektywy dalszej ewolucji polityki ChRL

Przedstawienie szerokich uwarunkowań polityki zagranicznej ChRL, jak i motywacji aktualnego stanowiska względem wojny rosyjsko-ukraińskiej pozwala na pewną refleksję odnośnie do jej dalszej ewolucji. Biorąc pod uwagę wszelkie ograniczenia prognostyki, można przynajmniej podjąć próbę określenia szerokich warunków, których spełnienie uprawdopodobniłoby istotną zmianę polityki Chin. Z powodów wyczerpująco powyżej opisanych, „neutralność życzliwa Rosji” jest póki co uznawana przez władze partyjno-państwowe za najbardziej optymalną z punktu widzenia interesów ChRL. Rozważając przyszłe scenariusze rozwoju wypadków można przyjąć, iż najbardziej logiczne warianty zmiany to odejście od „życzliwości wobec Rosji” w stronę autentycznej neutralności (a nawet pewnych nacisków na Moskwę w sprawie zakończenia konfliktu) lub rewizja neutralności na rzecz otwartego i bezpośredniego wsparcia Federacji Rosyjskiej.

Można wskazać przynajmniej trzy czynniki, które (samodzielnie lub łącznie) mogłyby przybliżyć realizację pierwszego scenariusza, tj. zdystansowania się Chin wobec rosyjskiego partnera: 1) eskalacja przez Rosję konfliktu do poziomu nieakceptowalnego przez zdecydowaną większość społeczności międzynarodowej (np. użycie broni masowego rażenia); 2) definitywne za-

łamanie militarne i polityczne Federacji Rosyjskiej oraz rządzącego nią reżimu; 3) perspektywa radykalnej poprawy relacji ChRL z przynajmniej częścią państw zachodnich. Zasadniczo czynniki te obracają się wokół istotnego wzrostu kosztów (politycznych, gospodarczych, wizerunkowych) chińskiej życzliwości wobec Federacji Rosyjskiej lub perspektywy większych korzyści z rewizji stanowiska.

Obserwowana na przełomie lat 2022 i 2023 swoista „ofensywa wdzięku” chińskiej dyplomacji (m.in. względem państw europejskich) wydaje się wypływać z dostrzeżenia dyplomatycznych kosztów konfrontacji ze skonsolidowanym blokiem Zachodnim (*The Economist* 2023b). Jednak, w opinii autora, droga od tego typu wysiłków dyplomatycznych do istotnej rewizji poparcia Rosji jest odległa i wymagałaby bardzo daleko idącej zmiany nastawienia państw zachodnich. W niniejszym artykule wielokrotnie podkreślano, jak głęboka jest zbieżność interesów ChRL i Federacji Rosyjskiej. Wykazano również, jak bardzo zmieniło się postrzeganie chińskiej pozycji, polityki i ambicji w szeroko rozumianym świecie Zachodu. Gdyby chińska „życzliwość” wobec Rosji stanowiła główny (lub jeden z głównych) punktów spornych w relacjach Chin-Zachód, to można by logicznie założyć, iż zdystansowanie się od działań reżimu Putina mogłoby otworzyć przynajmniej szansę na trwalszą poprawę relacji choćby z państwami UE (jeśli nie z USA). Biorąc pod uwagę, iż dyplomacja chińska usilnie zabiega o podtrzymanie obopólnie korzystnej współpracy z państwami europejskimi i zachowanie przez nie neutralności w rywalizacji chińsko-amerykańskiej, perspektywa swoistego „resetu” mogłaby być dla kierownictwa ChRL bardzo atrakcyjna. W opinii autora scenariusz ten jest jednak w obecnych warunkach mało realny, bowiem coraz głębszy antagonizm między ChRL a szeroko pojętym Zachodem wynika ze znacznie głębszych przesłanek, związanych z rywalizacją geopolityczną, ideologiczną i gospodarczą. We wszystkich tych obszarach ChRL jest coraz wyraźniej postrzegana jako zagrożenie. Trudno sobie wyobrazić, aby zmiana polityki Chin względem wojny rosyjsko-ukraińskiej była wystarczająca dla całkowitego odwrócenia tego trendu. Biorąc pod uwagę aktualny poziom nieufności oraz obustronnego poczucia zagrożenia, prawdopodobne wydaje się, iż chińskie kierownictwo partyjno-państwowe może raczej zakładać, iż Zachód nie jest skłonny do zaakceptowania Chin jako równorzędnego i prawomocnego partnera w globalnym przywództwie, przynajmniej dopóki zmiana nie ulegnie charakter reżimu politycznego w Pekinie. W tym kontekście Federacja Rosyjska staje się jeszcze cenniejszym partnerem, a dyplomatyczne i wizerunkowe korzyści z rewizji stosunków z nią mogą wydawać się iluzoryczne. Pewnym potwierdzeniem takiej oceny sytuacji przez władze chińskie może być szeroko komentowana wizyta przewod-

niczącego Xi Jinpinga w Moskwie w dniach 21-23 marca 2023 r. W kontekście odbioru publicznego warto zauważyć, iż odbyła się ona krótko po postawieniu rosyjskiego prezydenta w stan oskarżenia przez Międzynarodowy Trybunał Karny. Widać zatem, iż podkreślenie trwałości partnerstwa strategicznego z Rosją zostało przez władze chińskie uznane za warte strat wizerunkowych wynikających z publicznego i przyjaznego spotkania z przywódcą oskarżonym o zbrodnie wojenne.

Bardziej prawdopodobnymi przesłankami mogącymi prowadzić do zdystansowania się ChRL od Rosji może być perspektywa użycia w obecnym konflikcie zbrojnym broni nuklearnej. Znajduje to odzwierciedlenie w oficjalnych komunikatach strony chińskiej. Wizerunkowe koszty poparcia dla państwa, które złamało „nuklearne tabu” mogłyby być zbyt wielkie dla mocarstwa, które ceni sobie wizerunek „odpowiedzialnego uczestnika społeczności międzynarodowej”. Całkowita klęska militarna i polityczna Federacji Rosyjskiej naturalnie również mogłaby być istotną przesłanką redefinicji polityki. Jeżeli Chiny nie są skłonne ponosić nadmiernych kosztów wsparcia partnera, który wciąż jest zdolny do kontynuacji wojny, a nawet (potencjalnie) osiągnięcia pewnych (ograniczonych) sukcesów, to można zakładać, iż tendencja ta pogłębi się jedynie w sytuacji jego wyraźniej klęski. Nie jest to jednak jedyny realny scenariusz.

W tym punkcie można płynnie przejść do analizy czynników, które mogłyby doprowadzić do zmiany polityki ChRL w przeciwnym kierunku – otwartego wsparcia Rosji. Przyjmując popularną w studiach strategicznych logikę (wywiedzioną z teorii racjonalnego wyboru i teorii gier) można uznać, iż do takiego wyboru mógłby skłaniać spadek kosztów takiego działania (mniejsze negatywne konsekwencje otwartego opowiedzenia się po stronie Federacji Rosyjskiej) i/lub perspektywa istotnych korzyści z wyboru takiego kierunku działania. W odniesieniu do scenariusza przytoczonego już w powyżej, można założyć, iż perspektywa utraty Rosji jako wartościowego partnera strategicznego (wynikająca z załamania militarnego i gospodarczego państwa i/lub zmiany rządzącego nim reżimu) byłaby dla władz partyjno-państwowych ChRL bardzo niekorzystna. Warto zatem postawić pytanie, jaka byłaby reakcja ChRL, gdyby reżimowi Putina groziła ostateczna i zdecydowana klęska militarna oraz zapewne wiążący się z tym wewnętrzny kryzys polityczny. Naturalnie nie sposób precyzyjnie przewidzieć decyzji podejmowanych w tak skomplikowanej sytuacji, jednak nie można wykluczyć, iż gdyby istniała szansa, iż wsparcie (np. w postaci znaczących dostaw uzbrojenia i sprzętu wojskowego z ChRL) mogłoby oddalić perspektywę pełnej rosyjskiej porażki na polu walki, to władze chińskie zapewne przynajmniej poważnie rozważyłyby taką możliwość.

Można też wskazać na inny czynnik mogący uprawdopodobnić zmianę chińskiej neutralności na otwarte wsparcie Federacji Rosyjskiej. Jak już wcześniej zaznaczono, ChRL do tej pory unikała wymiernego i otwartego wsparcia Rosji (poza sferą retoryczną) w dużej mierze (choć nie wyłącznie) z uwagi na chęć uniknięcia pogorszenia relacji np. z państwami UE. Gdyby jednak antagonizm z szeroko rozumianym Zachodem pogłębił się na tyle, iż realna stałaby się głęboka „zimna wojna”, władze chińskie mogłyby uznać, iż szukanie porozumienia z chociaż częścią Zachodu nie ma szans powodzenia, a wsparcie rosyjskiej agresji może osłabić przeciwstawny blok. Tym bardziej, gdyby zapadła decyzja o zbrojnym rozwiązaniu kwestii tajwańskiej, zwiększenie nacisku na „drugim froncie” w Europie byłoby dla Chin korzystne.

Powyższe rozważania nie dają naturalnie rozstrzygającej odpowiedzi co do prawdopodobieństwa zachowania lub zmiany aktualnej chińskiej polityki „życzliwej wobec Rosji neutralności”. Przedstawiona w tym artykule analiza pokazuje, że aktualne stanowisko ChRL jest pewnym wygodnym kompromisem wobec przeciwstawnych interesów, które władze chińskie starają się równoważyć. Biorąc również pod uwagę szersze uwarunkowania chińskiej polityki zagranicznej, można założyć, iż kurs ten będzie utrzymywany tak długo, jak długo istotna zmiana sytuacji międzynarodowej nie wymusi jego korekty. Jako ilustrację tego stanu rzeczy można chociażby przytoczyć wizytę Xi Jinpinga w Moskwie z marca 2023 r. Była ona bardzo wyraźnym sygnałem trwałości chińsko-rosyjskiego partnerstwa strategicznego. Jednocześnie jednak nie można stwierdzić (naturalnie w oparciu o publicznie dostępne informacje), aby przyniosła ona wymierny wzrost bezpośredniego chińskiego wsparcia dla rosyjskiego wysiłku wojennego. Naturalnie, analiza ta bierze pod uwagę głównie bilans kosztów i zysków z perspektywy czynników zewnętrznych. Zmiana polityki, jeśli nadejdzie, może być efektem wewnętrznych procesów politycznych lub nawet personalnych decyzji lidera, które, póki co, trudno z zewnątrz w pełni dostrzec i ocenić.

Bibliografia

- Anderlini J., Caulcutt C. (2023), *Europe must resist pressure to become “America’s followers,” says Macron*, “Politico EU” 9.04. <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-china-america-pressure-interview> (dostęp: 4.05.2023).
- Ash T.G., Krastev I., Leonard M. (2023), *United West, divided from the rest: Global public opinion one year into Russia’s war on Ukraine*. Available at: <https://ecfr.eu/publication/united-west-divided-from-the-rest-global-public-opinion-one-year-into-russias-war-on-ukraine/>.
- Blanchette J., Medeiros E.S. (2022), *Xi Jinping’s Third Term*, “Survival” 64(5), 61–90.

- Bogusz M. and Gibadło L. (2022), *Cooperation in spite of everything. Scholz's visit to China*, *Ośrodek Studiów Wschodnich*. Available at: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2022-11-07/cooperation-spite-everything-scholz-s-visit-to-china>.
- Borger J. (2022), *China has already decided to send economic aid to Russia in Ukraine conflict, US officials fear*, "The Guardian" 15 March. Available at: <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/15/china-has-already-decided-to-send-economic-aid-to-russia-in-ukraine-conflict-us-officials-fear>.
- Buckley C. (2022), *Bristling Against the West, China Rallies Domestic Sympathy for Russia*, "The New York Times" 4 April. Available at: <https://www.nytimes.com/2022/04/04/world/asia/china-russia-ukraine.html>.
- Charap S., Drennan J., Noël, P. (2017), *Russia and China: A New Model of Great-Power Relations*, "Survival" 59(1), 25–42.
- China's Position on the Political Settlement of the Ukraine Crisis* (2023). Ministry of Foreign Affairs People's Republic of China. Available at: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202302/t20230224_11030713.html.
- Chor D., Li B. (2021), *Illuminating the Effects of the Us-China Tariff War on China's Economy*, *NBER WORKING PAPER SERIES*. 29349. Available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3940035>.
- Chorzempa M. (2022), *Export controls against Russia are working—with the help of China*, *Peterson Institute for International Economics*. Available at: <https://www.piie.com/blogs/realtime-economic-issues-watch/export-controls-against-russia-are-working-help-china>.
- Chow E.C., Lelyveld M. (2015), *Russia-China Gas Deal and Redeal*, *Center for Strategic and International Studies*. Available at: <https://www.csis.org/analysis/russia-china-gas-deal-and-redeal>.
- Deng Y. (2008), *China's Struggle for Status The Realignment of International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Deng Y. (2022), *China's Strategic Opportunity. Change and Revisionism in Chinese Foreign Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Economy E.C. (2018), *China's New Revolution The Reign of Xi Jinping*, "Foreign Affairs" 97(3), 60–74. Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-04-17/chinas-new-revolution>.
- EU-China Summit: Speech by High Representative/Vice-President Josep Borrell at the EP plenary* (2022) *European Union External Action Service*. Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-china-summit-speech-high-representativevice-president-josep-borrell-ep-plenary_en.
- Fajgelbaum P., Khandelwal A.K. (2021), *The Economic Impacts of the Us-China Trade War*, *NBER WORKING PAPER SERIES*. 29315. Available at: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3931838>.
- Ferdinand P. (2007), *Sunset, Sunrise: China and Russia Construct a New Relationship*, "International Affairs" 83(5), pp. 841–867.
- Fidler D.P. (2020), *The Clean Network Program: Digital Age Echoes of the "Long Telegram"?*, *Council on Foreign Relations*. Available at: <https://www.cfr.org/blog/clean-network-program-digital-age-echoes-long-telegram>.
- Friedberg A.L. (2018), *Globalisation and Chinese Grand Strategy*, "Survival" 60(1), 7–40.
- Ghiretti F. (2023), *From opportunity to risk: The changing economic security policies vis-à-vis China*. Available at: https://merics.org/en/report/opportunity-risk-changing-economic-security-policies-vis-vis-china?utm_source=pocket_saves.
- Girard B. (2022), *China, US Woo Pacific Island Nations*, "The Diplomat" 1 August. Available at: <https://thediplomat.com/2022/08/china-us-woo-pacific-island-nations/>.
- Goldstein A. (2020), *China's Grand Strategy Under Xi Jinping Reassurance, Reform, and Resistance*, "International Security" 45(1), 164–201. Available at: <https://doi.org/10.4324/9781003111047>.

- Greitens S.C. (2022), *China's Response to War in Ukraine*, "Asian Survey" 62(5–6), pp. 751–781. Available at: <https://doi.org/10.1525/as.2022.1807273>.
- Haeck P. (2023), *The Netherlands to block export of advanced chips printers to China* "Politico EU" 8 March. Available at: <https://www.politico.eu/article/netherlands-impose-restrictions-chips-export-to-china,asml/?fbclid=IwAR3lliTFHHziIhVcUH9Q7OYfh97cUIAw9JUHnySUX11d-KU1P9pLivacrts>.
- Hsu S. (2021), *Evergrande Is a Symptom, Not Cause, of China's Debt Woes*, "The Diplomat" 20 September. Available at: <https://thediplomat.com/2021/09/evergrande-is-a-symptom-not-cause-of-chinas-debt-woes/>.
- Huang C., Silver L., Clancy L. (2022), *China's Partnership With Russia Seen as Serious Problem for the U.S.*, *Pew Research Center*. Available at: <https://www.pewresearch.org/global/2022/04/28/chinas-partnership-with-russia-seen-as-serious-problem-for-the-us>.
- Jakobson L., Knox D. (2010), *New Foreign policy actors in China*. 26. Available at: <https://www.sipri.org/publications/2010/sipri-policy-papers/new-foreign-policy-actors-china>.
- Joint Statement of the Russian Federation and the People's Republic of China on the International Relations Entering a New Era and the Global Sustainable Development* (2022). President of Russia. Available at: <http://en.kremlin.ru/supplement/5770>.
- Kaczmarek M. (2020), *The Sino-Russian Relationship and the West*, "Survival", 62(6), 199–212.
- Kaczmarek M. (2022), *Domestic Politics: A Forgotten Factor in the Russian-Chinese Relationship*, w: S. Kirchberger, S. Sinjen, and N. Wörmer (eds) *Russia-China Relations Emerging Alliance or Eternal Rivals?* Cham: Springer, 59–71. Available at: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/57343>.
- Kostecki W. (2013), *Poziomy analizy polityki zagranicznej*, w: E. Haliżak and M. Pietraś (eds) *Poziomy analizy stosunków międzynarodowych t.1*. Warszawa: Rambler, 39–53.
- Kozub-Karkut M. (2020), *Realizm neoklasyczny w perspektywie teorii stosunków międzynarodowych i polityki zagranicznej*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Lam W.W.-L. (2022), *The 20th Party Congress: Xi Jinping Exerts Overwhelming Control Over Personnel, but Offers No Clues on Reviving the Economy*. 20. Available at: https://jamestown.org/program/the-20th-party-congress-xi-jinping-exerts-overwhelming-control-over-personnel-but-offers-no-clues-on-reviving-the-economy/?utm_source=pocket_reader.
- Li J. (2023), *Ukraine at One Year: Has China Supported Russia?*, *Stimson Commentary*. Available at: <https://www.stimson.org/2023/ukraine-at-one-year-has-china-supported-russia>.
- Li Z. (2023), *How Beijing Accidentally Ended the Zero COVID Policy*, "The Diplomat" 7 January. Available at: <https://thediplomat.com/2023/01/how-beijing-accidentally-ended-the-zero-covid-policy>.
- Lim D., Ferguson V. (2019), *Huawei and the U.S.-China Supply Chain Wars: The Contradictions of a Decoupling Strategy*, *War On The Rocks*. Available at: <https://warontherocks.com/2019/05/huawei-and-the-u-s-china-supply-chain-wars-the-contradictions-of-a-decoupling-strategy>.
- Ling Li (2022), *China's 20th Party Congress: The Implications for CCP Norms*, "The Diplomat" 3 November.
- Madrid Summit Declaration* (2022). North Atlantic Treaty Organization. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_196951.htm.
- McElwee L. (2022), *How Scholz's Unpopular Trip to Beijing Actually Served U.S. Interests*, *Center for Strategic and International Studies*. Available at: <https://www.csis.org/analysis/how-scholz-unpopular-trip-beijing-actually-served-us-interests>.
- Medeiros E.S. (2009), *China's International Behavior Activism, Opportunism, and Diversification*. Available at: <https://www.rand.org/pubs/monographs/MG850.html>.

- Medeiros E.S. (2022), *China's Strategic Straddle: Analyzing Beijing's Diplomatic Response to the Russian Invasion of Ukraine*, "China Leadership Monitor" [Preprint], (72). Available at: <https://www.prcleader.org/medeiros-1>.
- Miller A. (2017), *What Would Deng Do?*, "China Leadership Monitor" O'Brien P. (2022), 'It's Game On in the Pacific', *The Diplomat*, 28 May. Available at: <https://thediplomat.com/2022/05/its-game-on-in-the-pacific>.
- Overholt W.H. (2008), *Asia, America and the Transformation of Geopolitics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pajon C. (2023), *France's Macron is sending China the wrong signals*, "Nikkei Asia" 12.04, <https://asia.nikkei.com/Opinion/France-s-Macron-is-sending-China-the-wrong-signals> (dostęp: 4.05.2023).
- Pearson M.M., Rithmire M., Tsai K.S. (2022), *China's Party-State Capitalism and International Backlash From Interdependence to Insecurity*, "International Security" 47(2), 135–176. Available at: https://doi.org/10.1162/isec_a_00447.
- Repnikova M. (2022), *China's Propaganda on the War in Ukraine*, "China Leadership Monitor" (72), 1–13. Available at: <https://www.prcleader.org/repnikova>.
- Rudd K. (2022), *Xi Jinping, the Rise of Ideological Man, and the Acceleration of Radical Change in China*, *Asia Society Policy Institute*. Available at: https://asiasociety.org/policy-institute/xi-jinping-rise-ideological-man-and-acceleration-radical-change-china?utm_source=pocket_saves.
- Salama V., Mauldin W., Youssef N.A. (2023), *U.S. Considers Release of Intelligence on China's Potential Arms Transfer to Russia*, "The Wall Street Journal" 23 February. Available at: <https://www.wsj.com/articles/u-s-considers-release-of-intelligence-on-chinas-potential-arms-transfer-to-russia-8e353933?>
- Shagina M., Kilcrease E. (2022), *Can Russia Rebuild Its Tech Sector with China's Help?*, *War On The Rocks*. Available at: <https://warontherocks.com/2022/06/can-russia-rebuild-its-tech-sector-with-chinas-help>.
- Shan W. (2008), *Redefining the Chinese Concept of Sovereignty*, w: G. Wang and Y. Zheng (eds), *China and the New International Order*. London: Routledge.
- Silver, L., Devlin, K. and Huang, C. (2020), *Unfavorable Views of China Reach Historic Highs in Many Countries*. Available at: <https://www.pewresearch.org/global/2020/10/06/unfavorable-views-of-china-reach-historic-highs-in-many-countries/>.
- Silver L., Devlin K., Huang C. (2021), *Most Americans Support Tough Stance Toward China on Human Rights, Economic Issues*, *Pew Research Center*. Available at: <https://www.pewresearch.org/global/2021/03/04/most-americans-support-tough-stance-toward-china-on-human-rights-economic-issues>.
- Spegel, B. (2022), *Chinese Firms Are Selling Russia Goods Its Military Needs to Keep Fighting in Ukraine*, "The Wall Street Journal" 15 July. Available at: https://www.wsj.com/articles/chinese-firms-are-selling-russia-goods-its-military-needs-to-keep-fighting-in-ukraine-11657877403?campaign_id=249&emc=edit_ruwb_20220715&instance_id=66803&nl=russia-ukraine-war-briefing.
- Sulek M. (2017), *Transformacja globalnego układu sił po zimnej wojnie*, „Rocznik Strategiczny” 2016/17. Warszawa: Scholar.
- Sullivan J., Wang W. (2022), *China's "Wolf Warrior Diplomacy": The Interaction of Formal Diplomacy and Cyber-Nationalism*, *Journal of Current Chinese Affairs* [Preprint]. Available at: <https://doi.org/10.1177/18681026221079841>.
- Taliaferro jeffrey w., Lobell, steven e. and Ripsman, norrin m. (2009), *Introduction: Neoclassical realism, the state, and foreign policy*, w: S.E. Lobell, norrin m. Ripsman, and jeffrey w. Taliaferro

- ro (eds), *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge: Cambridge University Press, 1–41.
- The Economist* (2016), *Chairman of everything*, 2 April. Available at: <https://www.economist.com/china/2016/04/02/chairman-of-everything>.
- The Economist* (2022), *China's covid failure*, 1 December. Available at: <https://www.economist.com/leaders/2022/12/01/xi-jinpings-zero-covid-policy-has-turned-a-health-crisis-into-a-political-one>
- The Economist* (2023a), *A beating heart*, 5 February. Available at: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2023/02/05/chinas-ultra-fast-economic-recovery>.
- The Economist* (2023b), *A cuddlier China?*, 25 January. Available at: <https://www.economist.com/china/2023/01/25/china-is-trying-to-win-over-westerners-and-private-firms>.
- The Economist* (2023c), *Struggling to stay on top*, 17 January. Available at: <https://www.economist.com/china/2023/01/17/for-the-first-time-since-the-1960s-chinas-population-is-shrinking>.
- The 'friend-shoring' of supply chains* (2022), 35. Available at: <https://www.iiss.org/publications/strategic-comments/2022/the-friend-shoring-of-supply-chains>.
- Thomas C.A. (2021), *Lagging but motivated: The state of China's semiconductor industry*, Brookings. Available at: <https://www.brookings.edu/techstream/lagging-but-motivated-the-state-of-chinas-semiconductor-industry/> (Accessed: 8 May 2022).
- Tiezzi S. (2022), *China Celebrates German Chancellor's Trip*, "The Diplomat" 5 November. Available at: <https://thediplomat.com/2022/11/china-celebrates-german-chancellors-trip>.
- Titievskaja J., Kononenko V., Navarra C., Stamegna C., Zumer, K. (2020), *Slowing down or changing track? Understanding the dynamics of 'Slowbalisation'*. PE 659.383. Available at: <https://doi.org/10.2861/914072>.
- Wiśniewski R. (2019), *Chiny a alternatywna wizja ładu międzynarodowego*, w: K. Smogorzewski, B.E. Nowak, and W. Kostecki (eds), *Przyszłość międzynarodowego ładu liberalnego i rola Europy*. Warszawa: Akademia Finansów i Biznesu Vistula.
- Wiśniewski R. (2022), *Na drodze do "zimnej wojny"?* Nowy etap stosunków USA-ChRL, in R. Kuźniar (ed.) *Rocznik Strategiczny 2021/22*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 420–439.
- Wright T.J. (2017), *All Measures Short of War. The Contest for the Twenty-First Century and the Future of American Power*. New Haven: Yale University Press.
- Zeng J. (2014), *Institutionalization of the authoritarian leadership in China: a power succession system with Chinese characteristics?*, "Contemporary Politics," 20(3), 294–314. Available at: <https://doi.org/10.1080/13569775.2014.911502>.

Dr Rafał Wiśniewski, Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań (rafal.wisniewski@amu.edu.pl)

Słowa kluczowe: Chińska Republika Ludowa, wojna rosyjsko-ukraińska, rywalizacja mocarstw, stosunki chińsko-rosyjskie

Keywords: People's Republic of China, Russia-Ukraine war, great power rivalry, Sino-Russian relations

ABSTRACT

In analyzing the worldwide consequences of the Russia-Ukraine war, it is necessary to consider the position of People's Republic of China. This results from three major factors. First, the aggressor state, the Russian Federation, has China as a strategic partner. Second, the ongoing armed conflict

(which is actually also a confrontation between Russia and US/NATO) coincides with a period of increased rivalry between United States and China. And third, even if China wasn't Russia's strategic partner and Sino-American weren't so tense, it would have been impossible to ignore China's stance on the war. That is due to the fact that PRC is at present the second superpower and a strong candidate for international leadership.

The articles aims to achieve the following research goals: 1) Identifying and explaining PRC's position on the full-scale Russian invasion of Ukraine. 2) Assessing the effects of the current war on China's international position. 3) Identifying the key factors that will determine the future course of PRC's policy towards the conflict.